

Wat kun je met *Het BomenBloemenBeestenBuitenboek*?

Tips voor natuurplezier met kinderen van 3 tot 7 jaar

Het BomenBloemenBeestenBuitenboek van Karsten en Roos is een voorlees-, kijk- en doeboek. Het biedt veel aanknopingspunten voor natuureducatie in alle seizoenen. In deze leidraad lees je hoe je het boek kunt gebruiken in groepswork met kinderen (kinderopvang, basisschool, scouting, kinderfeestjes). We geven voorleestips, suggesties voor activiteiten en knutselideeën, zowel voor peuters als voor kleuters. Je hebt er geen urenlange voorbereiding of dure materialen voor nodig. Dit is de eerste versie van de leidraad. Wij horen graag jouw ervaringen en ideeën. Daarmee kunnen we deze leidraad verbeteren. Mail naar boek@annethuizing.nl, of bel (030) 2949349.

Veel succes! Annet Huizing & Margot Westermann

De inhoud van het boek

Zeven voorleesverhalen

De voorleesverhaaltjes zijn gebaseerd op waargebeurde belevenissen van Karsten en zijn tante Roos. Kleine, alledaagse gebeurtenissen die elk kind zou kunnen meemaken. De verhalen laten zien dat je altijd wel wat beleeft als je naar buiten gaat en je ogen en oren openzet. Door een verhaal voor te lezen trek je de aandacht van de kinderen naar het onderwerp.

Bij elk verhaal een grote foto

Op de paginagrote foto zijn de kleinste details te zien zijn: de stekels van de bolster, de tandjes van de eend, de haartjes van de hommelen en de zaadjes van de pluizebol. Kinderen leren goed te kijken en details te onderscheiden.

Bij elk verhaal een kijkplaat

Op de kijkplaten worden de thema's uit de verhaaltjes op een speelse manier toegelicht. Waar de paginagrote foto inzoomt op het onderwerp, wordt in de kijkplaat weer uitgezoomd. Het kind leert kijken en vergelijken, ziet overeenkomsten en verschillen en ontdekt het bredere verband tussen allerlei dingen in de natuur.

Tot slot zes pagina's met doe-dingen

Door de doe-dingen achter in het boek (zes pagina's) verkennen de kinderen al doende de natuur.

Van start

Vertel voordat je gaat voorlezen wie Karsten en Roos zijn. Op de eerste vier pagina's worden zij geïntroduceerd. Karsten is een jongetje van 4 jaar. Roos is zijn tante. Samen gaan ze op pad en maken ze van alles mee.

Tips bij verhaal 1: Prikding

Karsten en Roos gaan kastanjes zoeken en Karsten prikt zich aan een bolster.

Thema's: herfst, seizoenen, groeicyclus, bescherming van de zaden (bolster), voelen

Voorleestip

Zoek van tevoren kastanjes en bolsters, of nog mooier: kastanjes in bolsters. De kinderen kunnen dan zelf een 'prikding' voelen, voor of na het voorlezen.

Buitenactiviteit: natuurschatten verzamelen

Ga met de kinderen naar buiten om 'natuurschatten' te verzamelen, zoals bladeren, stenen, dennenappels, kastanjes, slakkenhuizen, eikels, veertjes en takjes. Van tevoren kunnen ze een knapzak maken van een stok en een grote zakdoek of theedoek.

Wat oudere kinderen kun je gerichte zoekopdrachten geven, bijvoorbeeld:

- zoek iets dat prikt en iets dat zacht is
- zoek bruin, geel, rood en groen
- zoek beukenootjes en eikels en kijk wat voor 'jasje' die aan hebben

Maak er een wedstrijdje van: wie het eerste ... een veertje heeft gevonden.

Laat de kinderen in de groep iets vertellen over hun vondst: waar hebben ze het gevonden? Hoe voelt het? Hoe ruikt het? Wat is het? Leg een kleed in het midden van de kring waar de kinderen hun natuurschatten op mogen leggen. Na afloop van het rondje mag iedereen kijken, voelen en ruiken. Of richt een tafel in met de vondsten: een natuurschattententoonstelling.

Uitleg: wat groeit er uit een kastanje?

Een kastanje is een zaadje. De bolster beschermt het zaadje zodat het niet opgegeten wordt. Als het zaadje op de grond valt, groeit er weer een kastanjeboom uit. (Deze cyclus is goed uit te leggen met behulp van een tekening.)

Zelf maken: mooiedingendoos voor natuurschatten

Beschilder een eierdoos, en leg in elk vakje een lapje effen stof (met zwarte glanzende stof wordt het heel geheimzinnig). Op elk lapje komt een natuurschat te liggen. Het lapje stof vouw je eroverheen. Doosje dicht en mooie strik eromheen!

Onderzoekje: dennenappels

Een open dennenappel gaat dicht als je hem in een bakje water legt. Hij gaat weer open als je hem op de verwarming legt. (Bij droog weer gaat de dennenappel open zodat de wind de zaadjes die tussen de schubben zitten kan meenemen.)

Spel: voelen met je ogen dicht

Een kind krijgt een blinddoek voor. De andere kinderen mogen telkens een voorwerp uit de natuur in zijn handen leggen. Hoe voelt het? Is het zacht of hard? Glad of ruw? Zwaar of licht? En wat is het?

Tips bij verhaal 2: Vetbollen en pindaslingers

Karsten en Roos hangen voer op voor de vogels en krijgen er zelf honger van.

Thema's: winter, seizoenen, vogels voeren en waarom dat nodig is in de winter, wat vinden de vogels lekker, hoe eten vogels.

Voorleestip

Vraag de kinderen eerst of ze weten wat winter is, laat ze vrij associëren. Vraag ook welke kleren ze in de winter aan hebben als ze naar buiten gaan.

Buitenactiviteit: vogels voeren

Richt buiten een voederplek voor vogels in, met bijvoorbeeld een voerplateau op een paal, vetbollen en pindaslingers en een waterbadje. In de gratis brochure *Meer vogels in de tuin* van de Vogelbescherming (www.vogelbescherming.nl) staan handige tips. Geef de kinderen zelf de verantwoordelijkheid over de voedertafel: dagelijks voer en water bijvullen.

Maak binnen voor het raam een 'vogelkijkhut': een plek waar de kinderen naar de vogels kunnen kijken zonder ze te laten schrikken.

Uitleg: vogeleten en vogelanatomie

Vertel waarom de vogels in de winter extra voer nodig hebben, en wat ze eten.

Aan de hand van plaatjes in een vogelboek kun je ingaan op de verschillen en overeenkomsten tussen vogels. Let daarbij op veren, kleuren, pootvormen (hoe vogels aan een tak kunnen hangen met hun tenen), snavels (wat doen ze er allemaal mee) en staartvormen.

Zelf maken: pindaslinger

Nodig: ongepelde pinda's, touw, dikke stopnaald

Laat de kinderen met elkaar een pindaslinger maken van pelpinda's. Ze kunnen er ook andere stukjes voer tussenhangen (stukjes appel, stukjes kokosnoot). Bij de allerkleinsten van te voren gaatjes maken in de pelpinda's.

Onderzoekje: wat eten de vogels?

Laat de kinderen onderzoeken wat de vogels lekker vinden: leg de ene dag broodkruimels op de voedertafel, de volgende dag stukjes appel, daarna rozijnen, eikels enzovoorts. Kijk of de vogels ervan eten. (Leg ook altijd wat 'basisvoer' neer zoals vogelzaad. Dan blijven de vogels komen.)

Spel: stel dat jij een vogel bent ...

Met hun snavel kunnen vogels heel goed kruimeltjes en zadjes oppakken. Kan dat ook met je mond? Laat de kinderen kleine stukjes brood, rozijntjes en kruimeltjes met hun lippen van de tafel pakken. Zou een snavel handiger zijn? Wat kun je nog meer met een snavel? (Veren gladstrijken, iets kapot pikken.) En kan dat ook met je lippen?

Tips bij verhaal 3: Boomverstoppertje

Karsten, zijn moeder en Roos spelen boomverstoppertje in het bos. Spannend!

Thema's: bomen, stammen, takken, verstoppen, spelen

Voorleestip

Houd eerst een kringgesprek over het bos. Wie is er wel eens in een bos geweest? Wat zie je daar allemaal? Welke kleuren zijn er in het bos? En welke spelletjes kun je in een bos doen?

Buitenactiviteit: boomspelletjes en boomnamen

Naast boomverstoppertje zijn er allerlei andere leuke spellen te verzinnen in het bos of in een park met veel bomen: boompje verwisselen, renwedstrijd naar een bepaalde boom en boomvoetbal (de bal tussen twee bomen door schoppen).

Bomen hebben vaak rare vormen. Laat de kinderen zelf namen verzinnen voor gekke bomen: tweelingboom, bultenboom, heksenboom ...

Uitleg: hoe zit een boom in elkaar.

Vertel aan de hand van een tekening hoe een boom in elkaar zit. Laat de kinderen zelf vertellen wat een boom eigenlijk is. Wat zie je allemaal aan een boom? Ga in op de stam, takken, wortels, bladeren, en vruchten. Laat zien dat de wortels net takken zijn, maar dan onder de grond (zie ook de kijkplaat na *Boomverstoppertje*).

Zelf maken: een boslandschap

Bladeren hebben de contouren van een boom. Laat de kinderen met elkaar op een breed stuk papier een bos maken van bladeren die ze buiten gevonden hebben. Ze kunnen eerst samen een mooie achtergrond schilderen (bodem, lucht, zon etc.). Maak 'vogels' van esdoornzaadjes. Wat oudere kinderen kun je een tekenopdracht geven: teken een dikke boom, een dunne boom, een kromme, een grote, een kleine, een appelboom, een kerstboom, een boom in de winter, een boom in de herfst etc. Alle bomen uitknippen en bij elkaar op een groot vel of raam plakken, en je hebt een prachtig bos!

Onderzoekje: de boom van top tot teen

Op de pagina *Doe-dingen Bomen* (achter in het boek) staat hoe je een boom van top tot teen kunt onderzoeken. Zoek een plek waar dikke bomen staan en laat de kinderen ontdekken hoeveel armen ze nodig hebben om de boom te omhelzen.

Spel: wat vind je in een boom?

Teken een boom met veel takken, knip hem uit en prik 'm op een prikbord. Knip plaatjes uit van natuurdingen (kastanjes, eikels, appels, paddestoelen, elfenbankjes, bloemen, vogels, eekhoorns, vissen, kikkers etc.) en andere dingen (schommel, touw, bal, fiets). Laat telkens een plaatje zien en vraag of je het wel eens in een boom ziet. Zo ja, dan mag een kind het plaatje in de boom hangen. De boom wordt steeds voller!

Tips bij verhaal 4: Een grote gele snavel

Karsten en Roos gaan de eendjes voeren. Wel eng, zo'n grote gele snavel!

Thema's: watervogels, uiterlijk van vogels

Voorleestip

Laat de kinderen voor of na het verhaaltje vertellen of zij wel eens eendjes hebben gevoerd en wat ze daarbij hebben meegemaakt. Wat zagen ze allemaal en wat hoorden ze?

Buitenactiviteit: leren kijken

Zoek een plek waar veel eenden zijn, neem wat brood mee. Ga in het gras zitten met de kinderen en geef kijkopdrachtjes. Welke kleuren zie je? Waar zitten de neusgaten? Hoeveel poten heeft een eend? En hoeveel tenen? Wat zit er tussen zijn tenen? (Zwemvliezen.) Waarom is dat? Hoe heet de mond van een eend? En waar zit zijn neus? Heeft een eend tandjes? En heeft hij ook oren?

Uitleg: watervogels

Er zijn vogels en watervogels. Watervogels kunnen zwemmen en halen hun eten uit het water: visjes, kikkers, kleine waterbeestjes, waterplanten en kroos. Welke vogels zie je nog meer op het water? (Bijvoorbeeld zwanen, ganzen, reigers, meerkoeten, futen, meeuwen.) Sommige watervogels kunnen helemaal onder water duiken om visjes te vangen. De eend maakt zijn nestje op het land, maar er zijn ook watervogels die een nest op het water maken.

Zelf maken: het ideale nest

Sommige watervogels, meerkoeten bijvoorbeeld, gebruiken voor hun nest niet alleen natuurlijk materiaal maar ook plastic en verpakkingsmateriaal dat ze buiten vinden. Laat de kinderen zelf een kunstig nestje maken van spullen die ze buiten vinden. Ze mogen zelf bedenken hoe het ideale nest eruitziet!

Onderzoekje: zou jij een eend willen zijn?

Laat de kinderen zichzelf vergelijken met een eend: Wat heeft een eend wat jij niet hebt? En wat heb jij dat een eend niet heeft? Is het handig om vleugels te hebben? Of heb je liever handen? Hoe moet je iets oppakken als je geen handen hebt? Zou je een eend willen zijn?

Spel: waggel waggel

Eenden kunnen vliegen, zwemmen, duiken, en ... waggelen. Laat de kinderen op hun hurken lopen, dat ziet eruit als waggelen. En als ze dan nog gaan kwaken, zijn het allemaal eendjes!

Tips bij verhaal 5: De hommelm in het water

Karsten en Roos redden een hommelm uit het water. Gelukkig leeft hij nog!

Thema's: insecten/kriebelbeestjes

Voorleestip

Vraag na het voorlezen aan de kinderen welke kleine kriebelbeestjes er allemaal zijn. Stel daarbij vragen als: Welk beestje maakt een web? (Spin.) Welk beestje heeft zijn huisje op zijn rug? (Slak.) Welk beestje plast in z'n bed? (Pissebed ☺.) Welk beestjes vinden we heel lief? (Lieveheersbeestje.) Welk beestje fladdert van bloem naar bloem? (Vlinder.) Welk beestje maakt bulten op je huid? (Mug.) En welk beestje graaft gangetjes onder de grond? (Worm.)

Buitenactiviteit: een minidierentuin

Ga met de kinderen naar buiten om kleine beestjes te zoeken: spinnen, slakken, wormen, pissebedden en mieren. In struiken zijn meestal wel spinnen te vinden. Op bladeren, op de grond en onder een tegel vind je pissebedden, wormen, mieren, slakken en torretjes. Met een handloep of loeppotje (te koop bij www.veldwerkwinkel.nl, maar ook bij betere speelgoedwinkels) kunnen de kinderen de beestjes goed bekijken. Laat ze in groepjes een beestje bestuderen en stel vragen: Zijn ze harig of glad? Hoeveel pootjes hebben ze? Kan het beestje vliegen? Heeft het voelspriet?

Uitleg: wel of geen vleugels?

Zoek of maak afbeeldingen van allerlei kriebelbeestjes en vraag aan de kinderen om ze op het prikbord of aan de muur te plakken. Aan de ene kant de beestjes die kunnen vliegen, en aan de andere kant de beestjes die niet kunnen vliegen. Leg uit wat de functie is van beestjes. Veel kriebelbeestjes zijn opruimertjes. Ze eten bijvoorbeeld poep op van andere beesten.

Zelf maken: slakkenbak

Maak een terrarium voor slakken: bak met aarde uit de tuin, wat stenen, bladeren, takjes en schors. Slakken houden van rommel. Zet er een paar slakken in. Elke dag verse blaadjes geven, wat sla en fruit en de grond vochtig houden. Slakken komen tevoorschijn bij vochtig weer, dus besproei ze regelmatig. Zet de beestjes na een tijdje weer in de natuur.

Onderzoekje: beestjes lokken

Waar komen beestjes op af? Probeer buiten beestjes te lokken met blaadjes sla (slakken), jam of honing (mieren), een steen op de grond (pissebedden, duizendpoten) en rottend fruit aan een touwtje (vlinders!).

Spel: wij zijn een duizendpoot!

Laat een afbeelding zien van een duizendpoot of - nog mooier - laat een levende duizendpoot zien. Deze vind je al snel als je een stoeptegels of steen oplicht. Is het moeilijk om met zoveel poten te lopen? Struikelt een duizendpoot nooit over zijn eigen voeten? Probeer het uit. Maak met de kinderen een rij, elk kind doet zijn handen in de zij van het kind voor hem. Probeer de slinger aan het lopen te krijgen.

Tips bij verhaal 6: Plons!

Karsten en Roos vangen een kikker. Karsten schrikt zich een hoedje. De kikker ook.

Thema: kikkers

Voorleestip

Geef voor het voorlezen een raadseltje op: ik kan zwemmen en ik kan kwaken. Maar ik ben geen eend. Ra ra, wat ben ik?

Buitenactiviteit: naar de slootkant

Kikkers zijn niet overal makkelijk te vinden. Wel is het altijd spannend om met kinderen met een schepnetje naar een sloot te gaan. Zorg voor voldoende begeleiding bij jonge kinderen die nog niet kunnen zwemmen. Waterslakjes, schaatsenrijdertjes, torretjes: er leeft van alles op en onder het water.

Uitleg: van dril tot kikker

Vertel over de levenscyclus van een kikker: van kikkerdril tot kikker. Er is op internet en in de bibliotheek veel informatie te vinden over kikkers.

Zelf maken: schutkleur

Kikkers kunnen zich goed verstoppen. Omdat ze groen en bruin zijn, zie je ze bijna niet. Ze hebben een goede schutkleur (zie ook de kijkplaat na *Plons!*). Laat de kinderen een tekening of collage (van knipsels of bladeren en andere natuurdingen) maken waarin een beestje zit met een schutkleur. Wie het beestje het beste verstoppt heeft in de tekening/collage, heeft gewonnen!

Onderzoekje: kikkerbak

In een bak met slootwater kunnen je kikkerdril laten uitkomen. Ververs het water regelmatig met nieuw slootwater. Daarin zit voeding voor de kikkervisjes. Denk eraan dat het kikkervisje na een 6 tot 9 weken longen krijgt en uit het water moet om te ademen. Zorg ervoor dat ze aan land kunnen komen (via een stukje boomstam bijvoorbeeld, of een glooiende oever) of zet ze terug waar ze vandaan kwamen. Bij milieueducatiecentra kunnen ze je vertellen hoe je precies een aquarium of terrarium voor kikkervisjes moet inrichten.

Spel: ik ben een kikker!

Spring als een kikker en maak kwaakgeluiden. Wissel af met waggelen als een eend (p.5) en lopen als een duizendpoot (p.6). Succes verzekerd!

Tips bij verhaal 7: De uitblaasbloem

Karsten blaast een bloem uit. De pluusjes zweven door de lucht.

Thema's: lente, zomer, bloemen, kleuren, zaadjes, groeicyclus

Voorleestip

Houd voor of na het voorlezen een kringgesprek over bloemen. Waar vind je bloemen? Welke bloemen ken je? Heb je wel eens bloemen geplukt? Vind je bloemen mooi?

Buitenactiviteit: bloemen in soorten en maten

Ga naar een plek waar veel soorten bloemen zijn, en neem een loep of loeppotje mee. Laat de kinderen de bloemen 'onderzoeken'. Welke kleuren hebben de bloemen? Zijn de stengels glad of ruw? Stinken ze of ruiken ze lekker? Hoeveel bloemblaadje hebben ze? Zijn er al zaadjes te zien?

Uitleg: van zaadje tot plantje tot zaadje

Leg aan de hand van het verhaaltje en de linkerpagina van de kijkplaat uit hoe uit een zaadje weer een nieuw plantje groeit: eerst komt er een worteltje uit het zaadje, dan zijworteltjes, dan een stengeltje, daarna blaadjes en tot slot een bloem. Als de bloem is uitgebloeid, ontstaan er weer nieuwe zaadjes.

Zelf maken: bloemenschilderij

Vraag de kinderen om buiten een mooie bloem te plukken. Maak een grote bloemenpers door kranten of keukenpapier op een tafel uit te spreiden, de bloemen erop te leggen en daarom iets zwaars (dikke boeken, een zware plank). Na een paar dagen zijn de bloemen droog. Laat de kinderen de bloem op een papier plakken en er een mooi schilderij van maken (met verf, kleurpotlood of krijt).

Onderzoekje: groei

Op de *Doe-pagina bloemen* staat hoe je een pronkboon kunt laten ontkiemen in een potje. Pronkbonen ontkiemen snel, zeker als je ze eerst een nacht laat weken. Je kunt er ook een wedstrijd van maken: welk plantje groeit het snelst?

Ook leuk: in de lente zonnebloemen zaaien op een zonnige plekje buiten (of in de vensterbank voorzaaien). In de herfst kun je dan zonnebloempitten oogsten (en aan de vogels voeren).

Spel: bosje bloemen

Vraag aan de kinderen om een bloem mee te nemen, en maak boeketjes: alle gele bloemen bij elkaar, en alle rode, of juist een gemengd boeket. Of laat de kinderen een bloem tekenen of knutselen van crêpepapier en maak daar boeketten van.